

SATURS

Egila Šņores tuvplāni. Benedikta Kalnača priekšvārds	6
Egila Šņores balles un ballītes. Silvijas Freinbergas priekšvārds	8
Latviešu ballīte	13
Tik daudz telefonu!	29
Uzsmēķēt «zāli»... ..	75
Pēdējie romantiķi	105
Tarīfs	157
Uzticības tests (Vai jūsu vīrs ir viegli pavadināms?)	223
Kartupeļu pankūku smarža	285
Klibais čarku iznēsātājs	337
Kuģis uz nebūtību	391
Noslēp sevi!	445
Liecinieks Šņore. Ingmāra Čaklā intervija	512
Svarīgākās ziņas par Egila Šņores dzīvi. Sastādījis Ingmārs Čaklais	521
Egila Šņores lugas. Sastādījis Ingmārs Čaklais	524

EGĪLA ŠŅORES TUVPLĀNI

Meklējot rakstnieka Egīla Šņores darbu stiprās puses, pēc līdzības ar viņam būtisko kinomākslu varētu teikt, ka tie galvenokārt ir tuvplāni. Dramaturga saskatīta un radīta personāžu attiecību konkrētība, dzīvas nianšes, kuru salikumā atklājas raksturu daudzveidība. Kodols, ap kuru veidojas Egīla Šņores tēlu attiecību raksts, ir galvenokārt viņa paaudzes pieredze un tās saskare ar citām paaudzēm – kas nāk pēc tās un ir pirms tās. Vienā no krājuma būtiskākajām lugām «Uzsmēķēt «zāli»...» autors rāda, kā divu paaudžu cilvēku saprašanās meklējumos rit laiks, – gan tā trauksmes skarbumu pretstatā jūtu pielūgtajiem mirkliem, gan radīto attālumu, kas šķir šķietami vēl pavisam tuvu paaudžu pieredzi.

Šis darbs dzīvotspēju jau apliecinājis Nacionālā teātra uzvedumā, bet ne mazāk interesanta ir luga «Pēdējie romantiķi» (1997. gadā publicēta žurnālā «Karogs», bet vēlāk pārstrādāta), kurā vēl mazāka loma sižeta attīstībai, bet nozīmīgāka – pārdzīvojumu nianšu atklāšanai. Trīs cilvēki – Paula, Leona, Ritas – ierašanās laukos, darbs vietējā skoliņā, pirmā darba gada rezultāti it kā ir pieticīga tēma lugai, kurā nekas īpaši būtisks šķietami tā arī nenotiek. Trīs cilvēki tikai pamazām cenšas noskaidrot savas attiecības, sarunājas par darbu un (cik savādi) ideāliem, piedzīvo pirmos priekus un vilšanās saskarē ar skolēniem. Un lugas beigu aina – vakars kopā ar trim audzēkņiem, kuros spoguļojas viņi paši (tagad vai agrāk) – arī nebeidzas ne ar ko noteiktu, vienīgi ar sarunām, kopīgu muzicēšanu, balsu čalu. Un sajūsmu – kādu dīvainu mirdzumu sešos acu pāros, kādu tikai retos mirkļos izbaudāmu kopības sajūtu. Pat ja tie ir «pēdējie» romantiķi. Pat ja Paula, Leona, Ritas – literatūras, mūzikas, zīmēšanas skolotāju vienība – ir jau gandrīz vai ārpus realitātes esoša garīga veseluma zīme.

Šis ir otrais plāns Egīla Šņores labākajos darbos. Paralēls, simbolisks, tas papildina konkrētos raksturu zīmējumus, paplašina lugās aptverto pieredzi. Arī pensionāra Kārļa Eglīša un Almas Eglītes tēli lugā «Kuģis uz nebūtību» ir dzīvi, reljefi raksturi, un vienlaikus viņu mūža nogales pārdzīvojums ietiecas vispārinājumā un kultūras atmiņā (Rūdolfā Blaumaņa dramaturģijas tēlu ētiskajā pasaulē, piemēram), reizē atklājot citas un citādas, šodienas realitātes diktētas attiecību zīmes.

Būtiska šajās lugās arī vēlme virzīties uz sabiedrības problēmu izvērstāku analīzi. Tā ir sfēra, kas Egīlu Šņori nepārprotami interesē, un viņš nebaidās vietumis diezgan tieši personu teiktajā iešifrēt arī savus spriedumus un vērtējumus, analizēt šodienas varas mehānismus, ekonomisko attiecību modeļus. Šī sfēra – kopplāns – ir tā, kurā, manuprāt, Šņores tēlojumam vēl ir vismazāk mākslinieciskas savdabības. Rakstnieka analīze dziļāka, interesantāka liekas netiešajā, personiskajā.

Egīla Šņores darbi, kas apkopoti šajā krājumā, ir stilistiski dažādi. Tos interesanti lasīt arī tādēļ, ka tie rāda vēl tikai topošas personības radošo meklējumu ceļus.

Benedikts Kalnačs

TIK DAUDZ TELEFONU!

Eiropas jaunattīstības valstu komēdija divās daļās

Darbojošās personas: Inženierītis

viņa Sekretāre – meitene no provinces

viņa bijusi Klasesbiedrene un miļākā

augsts ministrijas Ierēdnis

Mafijas šefs

1. mafijnieks

2. mafijnieks

1. reketieris

2. reketieris

3. reketieris

no aizokeāna atbraukusi

savrupmājas Saimniece

Lugu vajadzētu spēlēt uz robežas starp parodiju un tautas komēdiju.

Pirmā daļa

Skatuves rotējošais aplis sadalīts trijās daļās. Vienā ir kāpņu telpa un koridors, kurā divas parādes durvis, starp kurām viena otrai blakus atrodas divas viegli samaināmas plāksnes. Pa labi plāksne ar uzrakstu «Bankas 'LIVONIJA' filiāle», pa kreisi – plāksne ar uzrakstu «Bankas 'AGONIJA' filiāle».

Griežot ripu, kļūst redzams «banku» iekšskats. Abas bankas atdala starpsiena, un tās iekārtotas standartveidīgi: gaišas sienas, tumšas, askētiskas mēbeles. Skatuves brīvā mala kalpo ofisu palīgtelpām.

Telpā ienāk Inženierītis, apkrāviests kastēm, un Saimniece. Viņš noliek kastes malā pie sienas, kur jau stāv līdzīgu kastu grēda.

Saimniece. Jaunais cilvēks, es brīnos, ka bankas direktoram pašam jāstiepjas kastēs.

Inženierītis. Šī gan ir tikai filiāle. Es neesmu visas bankas direktors. Un vai tad Rietumos lielie uzņēmēji nesāka visu paši savām rokām?

Saimniece (koķeti). Tā gan ir mazdrusciņ leģenda, jaunais cilvēks. Tā ir mazdrusciņ leģenda... Un vai tik jūs neesat iecerējis mani mazdrusciņ izjokot?... (*Inženierītis satrūkstas, bet Saimniece to nepamana.*) Jā, man tūlīt jādodas uz lidostu. Es pārlidošu pāri okeānam, padzīvošu mēnesi pa savu otro dzimteni un tad atgriezīšos. Tad gan jums būs šīs telpas jāatstāj.

Inženierītis. Jā, kundze, es domāju, bankas filiāles ēka pa to laiku būs pabeigta.

Saimniece (tikpat koķeti). Jūs domājat? Jūs to nezināt droši?

Inženierītis. Es...

Saimniece. Jums te viss ir pārāk nekonkrēts. Nevajag domāt. Vajag zināt droši! Ņemiet piemēru no amerikāņiem. Viņi vienmēr visu zin droši. Pat to, ko nemaz nezina...

Inženierītis. Jā, kundze. Jebkurā gadījumā es šo telpu atbrīvošu.

Saimniece. Nesatraucieties, jaunais cilvēks. Es domāju, mēs sapratīsimies labi. Man patīk tādi jauni, enerģiski cilvēki, kas dibina bankas, kaļ lielus plānus. Jūs taču par to sapņojāt jau sen. Jau daudzus gadus.

Inženierītis. Varbūt... Jā, ir viena otra lieta, par ko es sapņoju jau daudzus gadus...

Saimniece. Un beidzot tam ir pavērusies iespēja!... Jūs esat brīvs cilvēks normālā kapitālistiskā pasaulē!...

Inženierītis. Es esmu pilnīgi brīvs kapitālistiskā pasaulē...

Saimniece. Vai jūs zināt, kas šai mājā būs?

Inženierītis. Nezinu, kundze.

Saimniece. Šajā skaistajā savrupmājā, šajā burvīgajā rajonā, kāpu joslā starp priedēm iemājos lieliska un visiem pašreiz ļoti nepieciešama iestāde: konsultatīva organizācija tiem, kas izmanto starptautiskos naudas palīdzības fondu pabalstus un kredītus. Paklausieties, kā skan: konsultatīva organizācija TIEM... Vai nav labi izdomāts?

Inženierītis. Domāju, ka tā nekas.

Saimniece. Atkal jūs domājat... Tādiem jauniem uzņēmējiem kā jūs šī iestāde varēs kļūt gluži kā... gluži kā *alma mater*.

Inženierītis. Kā jūs teicāt, kundze?

Saimniece. *Alma mater* – tas ir latīniski. Vai tad jūs nemācījāties *alma mater* – tas ir, universitātē?

Inženierītis. Es beidzu Politehnisko institūtu.

Saimniece. Droši vien arī tas nav peļami. (*Gandrīz iespiedzas.*) Ai, ar jums te ir tik interesanti sarunāties! Viss beigsies ar to, ka es nokavēšu lidmašīnu.

Inženierītis. Neuzdrošinos jūs aizkavēt. Man arī vēl, kundze, jāsaņemtojas pirmā klienta sagaidīšanai.

Saimniece. Kā – pirmā klienta?

Inženierītis. Šā rīta pirmā klienta. Un šajās telpās.

Saimniece. Ā, protams. Un jūs savu klientu apkalposiet viens pats?

Inženierītis. Teju, teju jāierodas jaunai sekretārei.

Saimniece. Vai viņa ir skaista?

Inženierītis. Es viņu vēl neesmu redzējis.

Saimniece. Es labprāt apskatītos, kā viņa strādā. Es viņai varētu daudz iemācīt... Sekretāre – tas nav tikai smaidīt, cilāt telefona klausules un pasniegt kafiju!... Lietvedība – par to ir sarakstīts desmitiem, simtiem grāmatu!... Kā pareizi noformēt dokumentus, vēstules, ielūgumus un visu citu...

Inženierītis (klusās šausmās). Kundze... Tas nav iespējams! Banku darbā ir rūpīgi jāglabā klientu noslēpumi.

Saimniece. Kas nav iespējams?

Inženierītis. Apskatīties, kā viņa strādā...

Saimniece (tēloti draudīgi). Tas nav iespējams, jo man jāpaspēj uz lidmašīnu!... (*No jauna koķeti.*) Ak, jūs man patīkat! Tāds noslēpumains

jauns cilvēks. Būtu es... Bet kas to reizēm zin... (*Valšķīgi paskatās.*) Vai jūs esat precējies?

Inženierītis. Nē, kundze.

Saimniece. Vai zināt, no kurienes atvestas šīs mēbeles?

Inženierītis. Nē.

Saimniece. No Zviedrijas. (*Paskatās pulkstenī.*) O, man ir pēdējais laiks. Bet jūs mani tā fascinējat. *Good luck!*

Inženierītis. Pateicos. Uz redzēšanos, kundze!

Saimniece. *Bye-bye!* (*Iziet no telpas.*)

Inženierītis (*nopūšas*). O!

Viņš paskatās uz palīgtelpu pusi. No tām iznāk Klasesbiedrene.

Inženierītis (*steidzīgi*). Vēl pirms jezgas, kas te tūlīt sāksies, es gribu tev teikt – es esmu tik laimīgs, ka tevi atkal satiku. Cik gadus mēs nebijām redzējušies?

Klasesbiedrene (*sausī*). Nezinu.

Tajā brīdī ārpusē atskan soļi, Klasesbiedrene iesteidzas atpakaļ palīgtelpā, atsprāgst durvis, un tajās parādās Saimniece.

Saimniece. Es aizmirsu pateikt par krāsu. Visas krāsas ir no Rietumvācijas. Vietējās ātri lūp nost. Protiet to novērtēt!... *Bye-bye!*

Saimniece aiziet. Atkal parādās Klasesbiedrene.

Inženierītis. Kur mēs palikām? Ā, cik gadu... (*Pats atbild.*) Apmēram piecpadsmit. Neticami, ka tik ātri pagājuši veseli piecpadsmit gadi!... Ātri un tajā pašā laikā lēni... Man tie bez tevis villkās lēni un mokoši... (*Bikli.*) Tev bijis daudz draugu un vīriešu pa šo laiku? (*Pauze. Pats atbild.*) Nuja, tev jau tāds darbs – vienmēr ļaudis. Bet es gandrīz visu laiku esmu bijis viens. Nav bijusi neviena diena pa šiem gadiem, kad es par tevi nebūtu iedomājies. Kaut uz mirkli...

Klasesbiedrene. Es ticu, miļais...

Pauze.

Inženierītis. Es saprotu, tas ir ļoti vecmodīgi. Varbūt pat kādam tas liekas tizli. Bet vēl taču nav galīgi pazaudētas tādas vērtības kā jūtu noturība?...

Klasesbiedrene. Vēl pavisam nav. Kaut kas jau vēl ir palicis...

Inženierītis. Es arī tā domāju. Latvietis ir konservatīvs. Un kautrīgs. Kautrīgums taču nav tikai slikta īpašība?...

Klasesbiedrene. Reizēm tas ir pat ļoti pievilcīgi...

Inženierītis. Bet manā gadījumā?...

Klasesbiedrene. Tavs... Tavs gadījums ir pilnīgi īpašs...

Inženierītis. Tu mani iedrošini. Tas dos man spēku piepildīt iecerēto... (*Pauze.*) Es domāju, inženieri bijušajā padomju sistēmā bija savā ziņā īpaša ļaužu grupa...

Klasesbiedrene. Kā tu to domā?

Inženierītis. Tie bija vieni no godīgākajiem ļaudīm.

Klasesbiedrene. Kāpēc?

Inženierītis (*priecīgs par viņas šķietamo interesi*). Palūk, tie bija ļaudis, kas guvuši izglītību. Lai kāda arī tā padomju laikos būtu... (*Klasesbiedrene izrāda acīm redzamu nepacietību, viņš to nemana.*) Tie bija ļaudis, kas savā lielajā vairumā var arī kaut ko praktisku izdarīt...

Klasesbiedrene (*gandrīz dusmīgi*). Ko, piemēram?

Inženierītis. Jebko. Iztaisīt dzīvokli remontu. Kaut ko salabot. (*Viņa grib viņu pārtraukt, viņš turpina.*) Bet pats galvenais – tie bija pārsvarā godīgi cilvēki!...

Klasesbiedrene (*nīgri*). Ierindas inženierim vienkārši nebija ko zagt...

Inženierītis (*sajūsmināti*). Jā! Pat strādniekiem bija lielākas iespējas zagt, nemaz nerunājot par visādiem veikalniekiem un sagādniekiem... (*Pauze. Citā balss noskaņā.*) Es nekad nebiju domājis, ka nonākšu līdz tādām stāvoklim.

Klasesbiedrene. Kādam?

Inženierītis. Ka izšķiršos par šādu afēru.

Atkal koridorā atskan steidzīgi soļi.

Klasesbiedrene pazūd.

Durvis parādās Saimniece.

Saimniece. Vēl es nepieminēju grīdsegu. Tā ir beļģu. Esiet uzmanīgi. Nebārstiet pelnus un nelaistiet kafiju.

Inženierītis. Es nesmēķēju, kundze.

Saimniece. Bet klienti?

Inženierītis. Ak, jā. Es ievērošu jūsu prasību.

Saimniece. Beļģi ir slaveni ar savām grīdsegām. Un ne tikai grīdsegām. Vai esat bijis Briselē?

Inženierītis. Nē.

Saimniece. Tur laiku pa laikam pilsētas centrālajā laukumā milzīgs paklājs tiek veidots no ziediem. No augšas izskatās gluži kā krāsains tepikis!...

Inženierītis. Es zinu.

Saimniece. Kā?

Inženierītis. Esmu redzējis atklātnēs.

Saimniece. Ak tā?... Atklātnes nav tas... Pietiek dzīvot atklātnēs, jaunais cilvēks, laiks pievērsties istajai dzīvei!... *(Neliela pauze.)* O! Es tiešām nokavēju lidmašīnu! *Bye-bye!*

Aiziet, aizverot aiz sevis durvis.

Klasesbiedrene atkal iznāk no «slēpņa».

Inženierītis. Kur mēs palikām?

Klasesbiedrene. Par afēru, mīlais, par afēru... *(Nedaudz īgni.)* Tu vari no tās atteikties.

Inženierītis. Nē, nu jau ir par vēlu. Un galu galā viņš to ir pelnījis.

Klasesbiedrene *(sakaitināta un dedzīgi)*. Jā, viņš to ir pelnījis! Es gribu, lai tu to zini – es biju viņa mīļākā.

Inženierītis. To tev nevajadzēja man teikt.

Klasesbiedrene. Kāpēc? Vai tev ļoti sāp? Vai tu...

Inženierītis. Protams, man sāp. Es taču gandrīz visu laiku biju uzticīgs tev.

Klasesbiedrene. Ak tu mans nabadziņš...

Inženierītis. Un man būs grūtāk izdarīt to, ko mēs esam nolēmuši...

Klasesbiedrene. Kāpēc?

Inženierītis. Viņš var pamanīt, ka es uztraucos, var pamanīt, ka es viņā skatos naidīgi.

Klasesbiedrene. Bet tu saņemies!

Inženierītis. Es... es centīšos.

Klasesbiedrene. Viņa dēļ taču arī tava pusgada alga...

Inženierītis. Ne jau tieši viņa dēļ un ne jau tikai...

Klasesbiedrene. Nav svarīgi. Viņš šo naudu nav godīgi nopelnījis. Mēs ar to varēsim sākt jaunu dzīvi.

Inženierītis. Jā, tev tainība. Es saņemšos. Es atceros kā tu dejoj skolā ballēs. Es nevarēju padejot tāpēc vien, ka man gribējās visu laiku skatīties uz tevi. Bet es jau toreiz negribēju, lai tu kļūtu par dejojāju. Man jau bija drūma priekšnojauta, ka tā es tevi pazaudēšu. Tu sāki uzstāties uz skatuves un krogos, un...

Klasesbiedrene. Bet tagad taču mēs atkal esam kopā, muļķīt.

Inženierītis. Tu neesi daudz mainījusies. Tā pati lepnā, neatkarīgā. Un tāda pati vienkārša un dabiska, un neizkrāšļota...

Klasesbiedrene. Patiesībā es pārstāju krāsoties tevis dēļ. Tu esi īsts tirs...

Inženierītis. Es... Es protu to novērtēt!...

Klasesbiedrene. Velti. Manā vecumā nelietot kosmētiku ir muļķība.

Inženierītis. Tā nemaz nav. Tu pieradīsi.

Klasesbiedrene. Lai jau notiek. *(Klusāk.)* Uz kādu laiku varu tev arī piekāpties. Inženierītis. Vai tu vari kādu brīdi te pabūt? Man vēl jāatnes pāris kastes.

Klasesbiedrene. Ceru, ka tu savu vaboli ar piekabi neiedzini «bankas» pagalmā?

Inženierītis. Nē, es to noslēpu diezgan patālu, tāpēc jau arī ir visa šī stiepjšana.

Klasesbiedrene. Man jau šā vai tā te ir jāpaliek un jāsagaida sava lauku radniece un tava sekretāre. Saka, ka viņa esot līdzīga man... Tikai, protams, jaunāka...

Inženierītis. Neviena nav līdzīga tev! *(Iziet pa durvīm. Klasesbiedrene, it kā atbildot šai viņa frāzei, mēmi un patētiski plātās rokām.)*

Palikusi viena, Klasesbiedrene apstaigā telpu un vērtējoši to apskata.

Klasesbiedrene. Saglabāt jūtas pret klasesbiedrēni – cik triviāli. *(Ar mēdošu patētiku.)* Neskatoties uz dzīves vētrām un pārmaiņām sabiedrībā, vecās bērnišķīgi romantiskās jūtas saglabājas!... Klases vai skolas salidojums... Nejauša, varbūt gaidīta tikšanās... Skatieni, atmiņas; atmiņas un skatieni. Par spīti ģimenēm un bērniem, viņi sāk satikties!... Un viss sākas no jauna!... Nekas nesākas no jauna! Un nav mums arī nekādu ģimeņu, vīru un sievu, ko mēs varētu azartiski krāpt. Unikāls gadījums!... Satikušies divi ar kopīgu romantisku pagātni... nē, tas būs par spēcīgu teikts... Ar kopīgu pagātnes romantiku... Jā, tieši tā – ar īstāku vai iedomātāku pagātnes romantiku un nav pat nekādu šķēršļu viņu saplūšanai vienā veselā... Vienā veselā – lieliski teikts! *(Ar pieaugošu izteiksmi.)* Un nav nekādu šķēršļu! *(Pauze.)* Nē, kāpēc, ir šķēršļi... *(Pauze.)* Ja kāds šajā praktiskajā un materiālistiskajā laikā turpina būt par idiotu – tas ir nopietns šķērslis... Pat tad, kad viņa rokās iekrīt nauda? *(Pauze.)* Pat tad. Pat tad. Cik nav lasīti un redzēti smieklīgi stāsti par to, kas notiek, kad muļķis pēkšņi iegūst lielu naudu... Kas notiek?... Muļķis to parasti kaut kādā superstulbā veidā iztērē vai pazaudē. Un visiem nez kāpēc liekas, ka tā ir komēdija... Visiem – nē! Daudziem. Man šādos brīžos smiekli nenāk. Drīzāk gribas raudāt...

Šajā brīdī no blakustelpas atskan skaļa un primitīva mūzika. Pirmajā brīdī Klasesbiedrene grib daudzīt pie sienas, tad pārdomā, tomēr vairākas reizes izbrīnīti paskatās uz starpsienas pusi, nevarēdama saprast, kā šāda mūzika var būt atskaņota kaimiņu bankā. Tad viņa atrod situācijas atrisinājumu, izņem no rokas somiņas Walkmen un austiņas, uzliek tās un, staigājot pa telpu, klausās savu mūziku. Staigājot savā nodabā, viņa izpilda deju kustības. Šādi darbojoties, viņa nedzird klauvējienu pie durvīm. Klauvējienu atkarņojas, tad kāds bikli paver durvis, un tajās parādās Sekretāre. Klasesbiedrene, viņu pēkšņi ieraugot, satrūkstas.